EBU UBEYDE B. CERRAH

(Emînu'l-Ümme / Ümmetin Emini)

Nesebi:

- İlk Müslümanlardan ve aşere-i mübeşşere'den olan sahâbî.
- Asıl adı Amir b. Abdullah b. el-Cerrâh'tır. Kureyş kabîlesinin Fihroğulları'ndandır.
- Nesebi, Rasûlullah'ın nesebiyle dedelerinden Fihr'de birleşir

Fiziki Yapısı:

- Orta boylu, zayıf, güzel yüzlü, zekî ve merhametli olarak tarif edilmektedir.

Müslüman Olması:

- Araplar arasındaki nâdir okuma-yazma bilenlerden olan Ebû Ubeyde bin Cerrâh, Hz. Ebû Bekir’in vâsıtasıyla dört arkadaşıyla birlikte (Osman bin Maz’ûn, Ubeyde bin Hâris, Abdurrahman bin Avf ve Ebû Seleme) Rasulullah'ın huzurunda Müslüman oldular.
- Hz. Ebû Ubeyde, Hz. Ebû Bekir’in vâsıtasıyla imana gelenlerin onuncusudur. İslam'la şereflendiğinde 31 yaşındaydı.

Hicretleri:

- Mekke'de kâfirlerin eziyet ve işkencelerinin artması üzerine, Peygamber efendimizin izniyle Habeşistan'a hicret eden ikinci kafileyle birlikte oraya gitti. Sonra Medîne'ye hicret edince, Peygamberimiz onu Hz. Sa'd bin Mu'âz ile kardeş yaptı.

Lakabı:

- Rasûlullah onun için şöyle buyurmuştur:
- أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينًا وَإِنَّ أَمِينَ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ
- *"Her ümmetin bir emini vardır, bu ümmetin emini Ebû Ubeyde b. el-Cerrah'tır"*[1]

[1] Tirmizi.

- Ebû Ubeyde hicrî 9. yılda Rasûlullah tarafından "Eminü'l-Ümme" diye övülerek, Necran Hristiyanlarından cizye almaya memur edildi.
- Rasulullah Necran Hristiyanlarını Medine'ye çağırarak onları İslâm'a dâvet etti; ancak Hristiyanlar, İslâm'ı kabul etmeyip sadece cizye verebileceklerini, bunu da alması için "güvenilir" birini memur etmesini Rasulullah'tan istediler, Rasulullah da, "Size hakkıyla emin bir adam göndereceğim" diyerek Ebû Ubeyde'yi gönderdi. Rasulullah, Bahreyn ile sulh yaptıktan sonra onlardan toplanacak cizye'yi almaya da Ebû Ubeyde'yi görevlendirdi.
- Hz. Ebû Ubeyde dönüşünde hazineyi altınla doldurmuştu. Dönüşünde Eshâb-ı kirâm onu karşılamaya çıktılar. Rasûlullah efendimiz, Eshâbını bu hâlde görünce, gülümseyerek onlara buyurdu ki:

- \- *Öyle sanıyorum ki, siz, Ebû Ubeyde’nin hayli dünyalıkla geldiğini duydunuz, onu sevinçle karşılıyorsunuz!*
- Onlar da, “Evet yâ Rasûlallâh” diye tasdik ettiler.
- Bunun üzerine Rasûlullah efendimiz buyurdu ki:
- **«فَأَبْشِرُوا وَأَمِّلُوا مَا يَسُرُّكُمْ، فَوَاللَّهِ لاَ الفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ، وَلَكِنْ أَخَشَى عَلَيْكُمْ أَنْ تُبْسَطَ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا وَتُهْلِكَكُمْ كَمَا أَهْلَكَتْهُمْ»**
- \- *Sevininiz ve sizi sevindirecek ni’metleri bundan böyle her zaman umunuz! Vallahi bundan sonra, sizin fakir olacağınızdan korkmam. Fakat sizin için korktuğum bir şey varsa, o da, sizden önce gelip geçen*

ümmetlerin önüne dünya ni'metlerinin yayıldığı gibi, sizin önünüze de yayılarak, onların birbirlerine haset ettikleri ve nefsaniyet güttükleri gibi, sizin de birbirlerinize düşmeniz ve onların helâk oldukları gibi sizin de mahvolup gitmenizdir.[2]

[2] Buhari.

Katıldığı Savaşlar:

- Ebû Ubeyde de diğer büyük sahâbîler gibi bütün gazalara katılmıştır. Ebu Ubeyde, Bedir Savaşı'nda müşrikler safında yer alan babasını fark edince, onunla karşılaşmamaya oldukça özen göstermiş, fakat babasının ısrarla kendisini takip edip öldürmek istemesi karşısında, zor durumda kalarak istemediği halde onu öldürmüştür.
- İslâm'ın ilk yaygınlaştığı dönemlerde buna benzer olaylar çoktur. Meselâ, Hz. Ebû Bekir oğlu ile, Mus'ab b. Umeyr kardeşi ile, Hz. Ömer dayısı ile çarpışmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulur:

- لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

- ***«Allah'a ve âhiret gününe îman eden hiçbir kavmi, babaları, oğulları, kardeşleri, hısım ve akrabaları olsalar bile Allah ve Rasûlüne meydan okumaya kalkışanlara sevgi besler bulamazsın.***

- أُوْلَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُوْلَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

- ***İşte Allah onların kalplerine iman yazmış ve kendilerini tarafından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, altlarında ırmaklar akan Cennetlere koyar ve orada ebedî kalırlar. Öyle ki, Allah onlardan onlar da Allah'tan hoşnutturlar. İşte bunlar Allah taraftarıdırlar. İyi bilin ki, Allah taraftarları hep kurtuluşa erenlerdir.»***[3]

- Ebû Ubeyde, Uhud savaşında Rasûlullah'ın yüzüne batan miğfer parçalarını dişleriyle çekerken ön dişleri kırılmış, Hendek'te, Benû Kureyza'da, Rıdvan Beyatinde Hudeybiye'de ve Hayber'de, en cesur savaşçılardan biri olmuştur.

---

[3] Mücadele, 58/22.

- Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinden itibaren Hz. Ömer zamanında cihad hareketinde Suriye bölgesindeki fetihlere katıldı ve İslam ordusunun başında komutan olarak yer aldı.
- Hz. Câbir'in naklettiğine göre Ebû Ubeyde kumandanlığında keşfe gönderilen sahâbe birliğinin bir dağarcık hurması bulunmakta; bütün gün onlar bir hurmâ ile idare etmekte veya ağaç yapraklarını suyla ıslatarak açlıklarını yatıştırmaya çalışmaktadırlar. Arapça'da bu yapraklara habat denildiğinden, ona izâfeten Habat gazası diye geçen bu olayda, üçyüz kişilik birlik, sâhile vardıktan sonra sahilde buldukları büyük bir balık ile karınlarını doyurmuşlardır.

Roma Ordusuyla Savaşı:

- 635 yılında Fahl savaşı vuku buldu. Roma ordusu müslümanların sayıca üç-dört misliydi. İki ordu çarpışmadan önce Romalıların özel elçisi müslümanların karargahına gelip sulh şartlarını görüşmek istedi. Elçi, burada Ebû Ubeyde'yi komutan olarak büyük bir ihtişam içinde biri sanıyordu. Ancak her tarafta birbirine benzer insanlar ve diğer askerlerden farkı olmayan Ebû Ubeyde'yi görünce çok şaşırdı. Ebû Ubeyde, elçinin, Roma topraklarını terkederlerse askerlerine altın verme teklifini reddetti. İki ordu çarpıştı ve müslümanlar Romalıları yenilgiye uğrattılar.
- 635 yılında Suriye'nin tarihî şehri Humus fethedildi. Ebû Ubeyde birçok yerleri sulh ile ele geçirip Antakya'ya yönelmişken halife Hz. Ömer'in

emriyle askerlerini durdurdu ve Humus'ta yerleşti. 636'da Herakleios Roma, İstanbul, el-Cezire, Ermenistan gibi Roma vilâyetlerinden gelen askerlerle büyük bir ordu topladı ve Suriye'ye hareket etti. Ebû Ubeyde Humus ve diğer fethedilen yerlerdeki kumandanlara mektup yazarak toplanan cizyelerin iâde edilmesini, geri çekileceklerini bildirdi

- Daha sonra Şam'a gitti ve dağınık İslâm ordularını toplamak amacıyla Yermük'te karargah kurdu. Hz. Ömer'e süratle haber yolladı; Roma ordusunun âdeta yağarak üzerlerine geldiğini bildirdi ve âcil yardım göndermesini istedi. Yardım için vakit yoktu; Hz. Ömer cevabında, "Onları yeneceğinize inanıyoruz" diyordu. Amr b. el-Âs da Ürdün'den Yermük'e gelince müslümanların maneviyatları kuvvetlendi.

- Yermük'e çok yaklaşan Roma ordusundan bir elçi akşam namazı kılınırken geldiği zaman Ebû Ubeyde'ye sordu: "Hz. İsa için ne düşünürsünüz?" Ebu Ubeyde şu cevabı verdi: Allah buyurur ki:
- ***"Ey ehl-i kitap, dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih Allah'ın peygamberidir. Aynı zamanda Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın, "üçtür" demeyin, vazgeçin, bu hayrınızadır. Allah ancak bir tektir. Çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde uçanlar da yerde olanlar da O'nundur"[4]***

---

[4] Nisa 4/171.

- Romalı elçi bu âyeti duyunca kelime-i şehâdet getirdi ve müslümanlara katıldı. Yermük savaşında müslümanlar inançlarıyla dev gibi Roma ordusunu korkunç bir yenilgiye uğrattı. Herakleios artık bu yenilgiden sonra Antakya'yı terketti ve İstanbul'a giderken meşhur "Elveda Suriye" sözünü söyledi.

Kudüs’ün Fethi:

- Ebû Ubeyde tekrar Humus'a döndü. Kınnesrin, Halep, Antakya İslâm hakimiyeti altına alındı. Halid b. Velid Maraş'ı fethetti. Nihayet Kudüs 637 tarihinde kuşatıldığında Kudüs halkı ve din adamları şehri, Hz. Ömer'e teslim etmek istediklerini söylediler. Hz. Ömer Cabiye'ye gelerek onlarla antlaşma imzaladı. 638 yılında Halid b. Velid'i başkumandanlıktan azleden Hz. Ömer, yerine Ebû Ubeyde'yi tayin etti.
- Bu sırada Rumlar tekrar yeni bir orduyla saldırdılar. Ebû Ubeyde komutasındaki İslâm ordusu Rumları Humus'ta bir defa daha yenilgiye uğrattı. Ebû Ubeyde, Şam ve çevresinin fütuhâtı tamamlandıktan sonra "Şam emiri, adaleti" deyimiyle Rumlar arasında bile hayırla anılmıştır.

Liderlik Konusundaki Fedakarlığı:

- Yine Ebû Ubeyde'nin şahsında, kumandanlık için nefsi tezkiye etmenin ve Rasûlullah'a kesin itaatin bir örneğini görmek mümkündür: "Rasûlullah, Beliy ve Üzre kabilelerine Amr b. el-Âs'ı bir grup sahâbînin başında kumandan olarak gönderdi. Amr'ın validesi Beliy kabilesindendi. Amr, Cüzam mevkiinde "Zâtü's-Selâsil" denilen bir yerde durmuş, ilerleyememiş ve Rasûlullahtan yardım istemiştir.
- Rasûlullah, içlerinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu bir birliği Ebû Ubeyde kumandanlığında Amr'a yardıma göndermiştir. Ebû Ubeyde'ye: *"Amr b. el-As ile aranızda ihtilâf çıkmasın"* diye de tenbih etmiştir. Hakikaten Amr ile karşılaştığında Ebû Ubeyde, Amr'ın kumandanlık hususunda bencil davrandığını görünce: "Allah Rasûlü

bana 'Amr ile ihtilâf çıkarma' dedi; onun için sen beni dinlemezsen, ben seni dinlerim" demiştir. Ebû Ubeyde kumandanlığa daha lâyık olmasına rağmen bu büyük davranışı göstermiştir.[5]

[5] İbn Hanbel.

Ebu Bekir’in Halife Seçilmesindeki Etkisi:

- Resûlullah Efendimiz’in vefatından sonra bütün Eshâb-ı kirâm kan ağlıyor ve devâsız derdi çekiyordu. İçerde cenâze hazırlıklarını yaparlarken, kapı vuruldu. Gelen kimse dedi ki:
- - Ebû Bekir ve Ömer burada mı?
- Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer cevap verdiler:
- - Evet buradayız.
- - Medîneliler, Benî Sa’îde Konağında toplandılar, kimin halîfe olacağını konuşuyorlar. Belli bir kimseyi daha seçemediler. Herkes, kendi kabîlesi reisinin seçilmesini istiyor. Bir karışıklık çıkabilir. Acele gelip bu işi hâllediniz.

- Müslümanlar arasında büyük bir ayrılık baş göstermek üzere idi. İşte böyle bir anda, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer ve Hz. Ebû Ubeyde, oraya Hızır gibi yetiştiler. O anda, Ensârdan biri kalkıp diyordu ki:
- - Bizler, Rasûlullah'a yardım ettik. Muhâcirler bize sığındı. Halîfe bizden olmalıdır.
- Hâlbuki Rasûlullah her yerde, sağ yanına Hz. Ebû Bekir'i, sol yanına Hz. Ömer'i alır, Ebû Ubeyde için de, "Bu ümmetin emînidir" buyururdu.
- Üçü birdenbire meydana çıkınca, sanki Rasûlullah kalkmış, oraya gelmiş gibi oldu. Herkes, bunların ne söyleyeceğini bekliyordu. Hz. Ebû Bekir, uzun bir konuşma yaptı. Sonra Hz. Ömer konuştu. Sonra da Hz. Ebû Ubeyde dedi ki:
- - Ey Ensâr! Başlangıçta, bu dîne hizmet eden sizlerdiniz. Sakın işi önce bozan da sizler olmayasınız!

- Sonra Hz. Ebû Bekir, “Size şu iki zâtı aday yaptım, birini seçiniz” diyerek, Hz. Ömer ve Hz. Ebû Ubeyde’yi gösterdi. Her ikisi de çekindiler, “Hz. Peygamberin ileri geçirdiği bir kimsenin önüne kim geçebilir!” dediler. Hz. Ömer buyurdu ki:
- - Yâ Ebâ Bekir! Rasûlullah, seni hepimizin önüne geçirdi, elini uzat! Ben seni halîfe seçtim.
- İlk bî’at, Hz. Beşir, sonra Hz. Ömer tarafından oldu. Sonra da Hz. Ebû Ubeyde ve diğer Eshâb-ı kirâm Hz. Ebû Bekir’i halîfe seçtiler.
- Eğer, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebû Ubeyde hazretleri yetişmeseydi, Müslümanlar parçalanacaktı. Bu üç Eshâbın hizmeti Kıyâmete kadar unutulmayacaktır.

Vefatı:

- Hicretin 18. yılında Hicaz bölgesinde kıtlık baş gösterince Ebû Ubeyde Medine'ye büyük miktarda yiyecek yardımı gönderdi. Aynı yıl veya 17. yılın sonlarında- Suriye, Mısır ve Irak'ı Amvas (Amevas) Tâunu diye tarihe geçen veba salgını istilâ etmiş, birçok sahâbî bu salgında vefât etmişti.
- Hz. Ömer hemen Ebû Ubeyde'ye bir elçi gönderdi. Elçi ona bir mektup götürmüştü. O mektubun içinde şöyle yazıyordu : «Benim sana bir ihtiyacım var. O konuda mutlaka seni görmem gerekiyor. Mektubum sana gece gelirse, sabahı beklemeden yola çıkmanı, eğer gündüz gelirse, akşama kalmadan yola çıkmanı istiyorum».

- Ebu Ubeyde, Hz. Ömer'in mektubunu alınca : «Müminlerin Emîri'nin bana olan ihtiyacını anladım. O, bir gün mutlaka ölecek olanı yaşatmak istiyor» dedi ve sonra ona şöyle yazdı:
- «Ey Müminlerin Emîri! Senin bana olan ihtiyacını anladım. Ben müslüman ordusunun başındayım. Onların başına gelecek olan şeyden kendimi kurtarmak istemiyorum. Allah'ın benîm ve onlar hakkında hükmünü yerine getirinceye kadar onlardan ayrı kalmayı istemiyorum...
- Mektubumu aldığında eski kararından vazgeç. Burada kalmama izin ver».
- Hz. Ömer mektubu okuyunca ağladı. Gözlerinden yaşlar boşandı. Etrafındakiler çok ağladığı için, Ebû Ubeyde öldü mü yoksa ey Müminlerin Emîri! diye sordular. O da : «Hayır, ama onun ölümü yakındır»

- Yerine vekil olarak Muâz b. Cebel'i bırakan Ebû Ubeyde şöyle vasiyette bulundu:
- "Size bir vasiyyetim var. Onu kabul ederseniz hayra erersiniz: Namazınızı kılın, orucunuzu tutun, sadakanızı verin, haccınızı ifâ edin, birbirinizi gözetin, emirlerinize itaat edin ve onları aldatmayın. Dünya sizi aldatmasın. Bir insan bin sene de yaşasa âkibet şu neticeye varır: Allah insanların alnına ölümü yazmıştır, onun için hepsi ölürler. İnsanların en akıllısı Allah'a en çok itaat eden, âhiret için çok çalışandır. Hepinize Allah'ın selâm ve rahmetini, lütûf ve bereketini niyâz ederim. Haydi Muâz! Cemaate namaz kıldır."
- Ebû Ubeyde'nin kabri Şam'da Anta köyü civarında Gavr Beysan'dadır.
- Tarihçilerin nakline göre Hz. Ömer ve ashâb salgın yerine gelip durumu gördükten sonra hemen oradan ayrılmak istemişler, Ebû Ubeyde

Ömer'e, "Ya Ömer, Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?" demiş, Ömer de, "Evet, Allah'ın kazâsından kaderine kaçıyorum" demiştir.

Zühd ve Takvası:

- Ebu Ubeyde, züht ve takvâ sahibiydi, diğer birçok sahâbî gibi o da, fütuhat sonunda ele geçirilen mal ve mülke rağbet etmeyerek sade bir hayat sürdü.
- Hz. Ömer onun odasının eşyasız bir keçe, bir kırba, birkaç lokma yiyecekten ibaret olduğunu görünce ağlamış ve,
- كُلُّنَا غَيَّرَتْهُ الدُّنْيَا غَيْرُكَ يَا أَبَا عُبَيْدَةِ
- "Dünya herkesi değiştirdi, yalnız seni değiştiremedi" demiştir. Yine Ömer, "Allah'a hamdolsun, müslümanlar içinde böyle insanlar var..." diye onu övmüştür.[6]

[6] İbn Hanbel.

Fazileti

- Hz. Ömer’in oğlu Abdullah der ki:
- - Kureyş halkının içinde üç kişi vardır ki, yüzleri en güzel yüz; akılları, en selim akıl; kalbleri, en metîn kalbdir. Bunlar Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman ve Hz. Ebû Ubeyde’dir.

******

- Hz. Ömer'in vefatı öncesinde: "Eğer Ebu Ubeyde sağ olsaydı, devlet başkanlığına onu getirirdim." demesi bunu göstermektedir.
- Hz. Ömer'in, Ebu Ubeyde'ye bakışını gösteren şu olay dikkat çekicidir:
- Bir gün Hz. Ömer, arkadaşları ile bir evde otururken, onlardan dilek, istek ve temennilerini sorar. Bazıları Allah yolunda infak etmek için ev

dolusu altın, bazısı aynı gaye uğrunda mücevherat temenni eder. Hz. Ömer ise; "Ne kadar arzu ederdim bu ev, Ebu Ubeyde misali insanlarla dolu olsaydı." diyerek hem temennisini ortaya koyar, hem de huzurda bulunan kişilere dolaylı bir mesaj verir.

Yarısı Cami Yarısı Kilise

- Şam'ın fethinde, Müslümanların, tarihin şeref levhasına geçmesine sebep bir olay olmuştur. İslâmiyeti kendilerine ezeli düşman gören Batı için, ibretlik vesîkalardan biri olan bu olay, şöyle meydana geldi:
- Şam'ın fethinde, Hâlid bin Velid hazretleri, şehrin bir tarafından girdi. Kendisine karşı koyulduğu için, kılıç kullanarak şehirde ilerliyordu.
- Hedefi, o zaman için şehrin en büyük kilisesi olan şimdiki Câmi-i Emevî idi.
- Şehrin diğer tarafından da, Ebû Ubeyde bin Cerrâh hazretlerinin komutasındaki askerler ilerliyordu. Fakat, buradaki halk kendisine karşı

koymuyordu. Bunun için rahat bir şekilde kılıç kullanmadan ilerliyorlardı. Tabiî ki, bunun ilk hedefi de, şehrin en büyük kilisesi idi.

- Müslümanlar, İslâm şehri olduğunun simgesi olarak, kılıç zoru ile aldıkları şehrin en büyük kilisesini câmiye çevirir, diğer kiliselere dokunmazlardı. İstanbul'un fethinde olduğu gibi.
- Bu iki büyük kumandan, aynı anda iki ayrı kapıdan bu kiliseye girdiler. Ve kilisenin ortasında birbirleri ile karşılaştılar.
- Bu büyük zaferden dolayı, birbirlerini tebrik için kucaklaştılar. Hâlid bin Velid hazretleri, kilisenin câmiye çevrilmesini istedi. Bu teklife, Hz. Ebû Ubeyde karşı çıktı:
- **- Yâ Hâlid! Bilmez misin, sulh, barış yolu ile alınan şehrin kiliselerine dokunulmaz!**

- - Fakat ben kılıç kullanarak buraya geldim.
- **- Ben ise kılıç kullanmadım, barış yolu ile buraya kadar geldim.**
- - Peki o zaman ne yapacağız yâ Ebâ Ubeyde?
- **- Kilisenin yarısı yine kilise olarak kalacak, diğer yarısı câmiye çevrilecek! Çünkü, kilisenin yarısı kılıç zoruyla, diğer yarısı sulh yoluyla alındı.**
- Hâlid bin Velid'in, karara en ufak bir şekilde bile tepkisi olmadı. Hattâ, Ebû Ubeyde bin Cerrâh hazretlerine teşekkür etti.
- Bu hâdiseden sonra, kilisenin yarısı câmiye çevrildi. Melik bin Mervan zamanına kadar bu böyle devam etti. Mervan kilisenin tamamını câmiye çevirdi. Hıristiyanlar mecburen buna râzı oldular.